

משפחה גדולה בדור של גאולה

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

מתני'. האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה; רבי יוחנן בן ברוקה אומר, על שניהם הוא אומר: ויברך אותם אלהים ויאמר להם [אלהים] פרו ורבו. גמ'. מנא הני מילי? אמר ר' אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון, אמר קרא: ומלאו את הארץ וכבשוה, איש דרכו לכבש, ואין אשה דרכה לכבש. אדרבה, וכבשוה תרתי משמע! אמר רב נחמן בר יצחק: וכבשה כתיב. רב יוסף אמר, מהכא: אני אל שדי פרה ורבה, ולא קאמר פרו ורבו.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סה עמוד ב

וכבשה כתיב. פי' ואפילו למאן דסבר יש אם (למסורת) [למקרא] בהא מודה כיון דאיכא טעמא רבה שאין האשה דרכה לכבש.

ערוך לנר מסכת יבמות דף סה עמוד ב

והנה בעיקר דרשת רב יוסף יש לדקדק דאין שייך שם דלכתוב פרו ורבו דהא שם ודאי לא למצות פו"ר נאמר אלא לברכה שירבה זרעו שהרי יעקב כבר קיים פו"ר ועוד שאין שייך שיצוה לרחל שהיתה אז מעוברת ומתה בלדתה, וי"ל ע"פ מש"כ מהרש"א (שם) דמן ברכה מייתי ראי' על המצוה וא"כ ה"נ י"ל דלכך כתיב הכא לשון יחיד אף דלא קאי רק על רבוי זרעם ששייך ג"כ ברחל אע"כ להורות דמצות פו"ר אינה רק בזכר:

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ח

וכבשוה וכבשה כתיב, האיש כובש אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, מנא לן מן דינה שנאמר (בראשית לד) ותצא דינה ולבסוף נכשלה

לשונות ביבוש במקרא

וְנִכְבְּשָׁה הָאֵרֶץ לְפָנֵי ה' וְאַחֵר תִּשְׁבּוּ וְהִיטְבּוּ וְהִיטְבּוּ הָאֵרֶץ לְפָנֵי ה'. (במדבר ל"ב כ"ב)
גם אתם הקדיש המלך דוד לה' עם הפסוף והזקב אשר הקדיש מכל הגוים אשר כבש. (שמואל ב ח': י"א / מקראות גדולות) (en)
ותשבו ותחלו את שמי ותשבו איש את עבדו ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשים **ותכבשו** אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות. (ירמיהו ל"ד ט"ז)
ויאמר המלך הגם **לכבוש** את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו. (אסתר ז': ח').

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סא עמוד ב

מתני'. לא יבטל אדם מפריה ורביה - אלא א"כ יש לו בנים. ב"ש אומרים: שני זכרים, וב"ה אומרים: זכר ונקבה, שנאמר: זכר ונקבה בראם. גמ'... בית שמאי אומרים: שני זכרים. מאי טעמיהו דבית שמאי? ילפין ממשא, דכתיב: בני משה גרשום ואליעזר; ובית הלל? ילפין מברייתו של עולם.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

מתניתין דלאו כרבי יהושע; דתניא, רבי יהושע אומר: נשא אדם אשה בילדותו - ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו, שנא': בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים.

משנה מסכת יבמות פרק ו

לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים בית שמאי אומרים שני זכרים ובית הלל אומרים זכר ונקבה שנאמר (בראשית ה') זכר ונקבה בראם נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל גירשה מותרת לינשא לאחר

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סא עמוד ב

ולקמן אסיקנא דהלכתא כר' יהושע דאמר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, פי' בת בנים, דכל זמן שהוא ראוי להוליד אין לו ליבטל משום ולערב אל תנח ירך, וסבירא דרבוותא ז"ל [הרי"ף] דההיא מדרבנן דאילו מדאורייתא כל שקיים מצות פריה ורביה נפטר.

רמב"ם הלכות אישות פרק טו הלכה טז

אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

תניא, אמר ר' ישמעאל בן אלישע: מיום שחרב בית המקדש, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, אלא אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה; ומיום שפשטה מלכות הרשעה, שגזורת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן, ואמרי לה: לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

תוספות מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים - תימה הכתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר והיינו זרעו של אברהם כלה שלא יוליד אלא בן וזכר.

הגהות מיימוניות הלכות אישות פרק טו הלכה ח

וכתב עוד דאין כופין להוציא אפילו בא"י מהא דגרסינן ס"פ ח"ה מיום שחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא ושלל להוליד בנים אלא שאין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה הילכך לכל הפחות אין כופין להוציא אפילו בארץ ישראל ע"כ באביאסף

שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן א

הגה: ו וזמנן הזה (ד) (ה) נהגו (ו) שלא לכוף על זה. וכן מי שלא קיים פריה ורביה וכל לישא אשה שאינה בת זנים, טו כגון עקרה וזקנה או קטנה, משום שחשק זה או משום ממון שלה, אעפ"י שמדינא היה למחות בו, ין לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נט עמוד א

אמר מר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה. אדרבה, מדנשנית בסיני - לישראל נאמרה ולא לבני נח! - מדאיתני עבודה זרה בסיני, ואשכחן דענש נכרי עילוה - שמע מינה לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח. אדרבה, מדלא נישנית בסיני לבני נח נאמרה ולא לישראל!

בראשית פרק א, כח

וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּת הָאָרֶץ עַל הָאָרֶץ:

אבן עזרא בראשית פרק א פסוק כח

ומלת פרו - שיפיר ויוליד דמותו והוא פרו. ורבו - שהאחד יוליד רבים. וכבשוה - הטעם על הארץ, כי הוא מושל בארץ. ורבותינו דרשוהו (יבמות סה, ב) על האשה, והוא נכון לזכר. כי השם אמר לחוה והוא ימשל בד.

רש"י מסכת קידושין דף לה עמוד א

דרכו לכבש - את הארץ במלחמה ואין דרכה כו' וכיון דלא קרינן בה וכבשוה לא קרינן בה פרו ורבו.

בראשית פרק לה, יא-יב

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹקִים אֲנִי אֶל-שָׂדֵי-פְרָה וּרְבֵה גוֹי וְקָהַל גוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ: (יב) וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזָרְעֶךָ אֶחְרִיד אֶתָּו אֶת הָאָרֶץ:

ויקרא פרק כו, ט

וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם

בראשית פרק יז, ו-ח

(ו) וְהִפְרִיתִי אֶתְךָ בְּמֵאֹד בְּמֵאֹד וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָּ יֵצְאוּ: (ז) וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֶךָ אֶחְרִיד לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאַלְהֵיִם וּלְזָרְעֶךָ אֶחְרִיד: (ח) וְנָתַתִּי לָךְ וּלְזָרְעֶךָ אֶחְרִיד אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּנָעַן לְאַחֲזָתָה עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאַלְהֵיִם:

ימיהו פרק כט, ד-ה

(ד) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבָלָה: (ה) בְּנֵי בְתִים וְנָשִׁים וְנָסְעִים גִּזְוֹת וְאֶקְלֹו אֶת פְּרִיָּה: (ו) קָחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לְבָנִים נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לְאִנָּשִׁים וְתִלְדְּנָה בָנִים וּבָנוֹת וְרָבוּ שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ: (ז) וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְּעֵדָה אֵל ה' כִּי בְשָׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לָכֶם שְׁלוֹם: פ .. (י) כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלָאֵת לְבָבְךָ שְׂבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

בראשית פרק טז, ג

וַתִּסָּח שָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם אֶת הָגֶר הַמִּצְרַיִת שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתֵּתֶן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאַשָּׁה

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד עמוד א

ת"ר. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה. אף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר: מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען - ללמדך, שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המניין.

חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סד עמוד א

ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המניין. פי' לאו למימרא שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המניין לדברים בחו"ל, דא"כ בטלת תורת משנה זו וכלה סוגיא דעלה מבני בבל והא לא אפשר דתהוי כלה שמעתא לבני א"י, ועוד דמצות פריה ורביה חובת הגוף שנוהגת בכ"מ ואם עון הארץ גורם ניהגת בחו"ל, אלא אין הדברים האלו אמורים אלא באברהם אבינו כדפרש"י ז"ל בפ"י החומש לפי שאברהם אבינו עקור היה ולא זכה ליבנות עד שיעלה לארץ שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול אלא בארץ, ומייתי לה השתא ללמדנו דזמן הראוי לפקידה בעינן.

ספר אור זרוע חלק א - הלכות יבום וקידושין סימן תרנב

[א] נשא אשה בארץ ישראל ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל מן הבנים אלא או יגרשנה ויתן לה כתוב' או ישא אחרת עמה ואם אינו [רוצה] לגרשה כופין אותו בשוטים לגרשה. ... [ה] אבל נשא אשה בחו"ל אף על פי ששהתה עמו שנים מרובות ולא ילדה אין כופין אותו להוציא דשמא משום חו"ל הן עקורין

שמות פרק כג, כט-ל

לֹא אֲגַרְשְׁנִי מִפְּנֵיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וּרְבֵה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: (ל) מַעֲט מַעֲט אֲגַרְשְׁנִי מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ: (לא) וְשָׂתִי אֶת גְּבֻלְךָ מֵיָם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד הַנֶּהָר כִּי אֶתְּוּ בְּיַדְכֶם אֶת יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֵיךָ:

בראשית פרק כב, טז-יז

וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאָם ה' כִּי יֵעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חִשַּׁקְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ: (יז) כִּי בָרַךְ אֶבְרָהָם וְהִרְבֵּה אֲרָבָה אֶת זָרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וַיִּרְשׁ זָרְעֶךָ אֶת שְׁעַר אֵיבָיו: